

ارتباط بین سطح افشاء و کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

عبداله تیمناک^۱ - فائق احمدی^۲ - محمدحسین رنجبر^۳

چکیده

هدف از این پژوهش، بررسی ارتباط بین سطح افشاء و کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق طی یک دوره ۵ ساله از سال ۱۳۸۹ لغایت سال ۱۳۹۳ می‌باشد که تعداد ۹۱ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شدند. جهت آزمون فرضیه از مدل رگرسیون خطی چند متغیره و بکارگیری نرم افزار EViews استفاده گردیده است. سطح افشاء به عنوان متغیر مستقل و کیفیت سود بعنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. برای کنترل اثر سایر متغیرها که ممکن است بر کیفیت سود موثر باشند متغیرهای اندازه شرکت، فرصت‌های رشد و اهرم مالی نیز در مدل تحقیق منظور شده است. در کل نتایج آزمون فرضیه حاکی از ارتباط مثبت معنی‌دار بین سطح افشاء و کیفیت سود می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: سطح افشاء، کیفیت سود، اقلام تعهدی اختیاری

^۱ کارشناس ارشد مدیریت مالی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قشم a.timnak61@gmail.com

^۲ استادیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران (نویسنده مسئول) faeghahmadi@outlook.com

^۳ استادیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران mhranjbar54@gmail.com

براساس مفاهیم نظری گزارشگری مالی، هدف اولیه صورت‌های مالی، ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه‌بندی شده در خصوص وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری جهت یاری نمودن استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در اتخاذ تصمیم‌های اقتصادی است (کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی، ۱۳۸۸). صورت سود و زیان به سبب اطلاعات مفیدی که درباره میزان سود آوری واحدهای کسب و کار ارائه می‌دهد برای استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی حائز اهمیت است. به عبارت دیگر، این صورت مالی دارای محتوای اطلاعاتی بوده و موجب سهولت تجزیه و تحلیل‌های لازم برای اخذ تصمیمات سرمایه‌گذاری خواهد شد (بختکی، ۱۳۸۶). از این-رو، هرگونه ارائه گمراه‌کننده درباره عملکرد مالی واحد اقتصادی، می‌تواند آثار زیانباری برای سرمایه‌گذاران در پی داشته و آن‌ها را در اخذ تصمیمات اقتصادی مناسب، با مشکل مواجه سازد. اهمیتی که سود حسابداری برای استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی دارد، باعث شده است که مدیریت واحد تجاری توجه خاصی به مبلغ و نحوه تهیه و ارائه آن قائل شود. بنابراین همواره این نگرانی و مشکل وجود دارد که سود به عنوان یکی از مهمترین شاخص‌های عملکرد مالی شرکت‌ها، توسط مدیران که در تضاد منافع بالقوه با سهامداران عادی قرار دارند، با اهداف خاصی، مدیریت شده باشد. کیفیت سود مفهومی واضح و مستقیماً قابل مشاهده نیست و با توجه تعاریف متعددی که در مورد آن بیان شده است می‌توان گفت که اجماعی بر روی تعریف آن وجود ندارد، در کل می‌توان گفت برای کیفیت سود، شاخص‌های مختلفی مانند پایداری سود، قابلیت پیش‌بینی سود، هموارسازی سود، مربوط بودن سود، کیفیت اقلام تعهدی، مدیریت سود و غیره در نظر گرفته شده است.

یکی از کارکردهای اصلی گزارشگری مالی و افشای اطلاعات، رفع عدم تقارن اطلاعات و تضاد منافع بین اشخاص درون و برون سازمانی می‌باشد. شرکت‌ها افشای اطلاعات را از طریق انتشار صورت‌های مالی، یادداشت‌های توضیحی، گزارش هیات مدیره، و نظایر آن انجام می‌دهند. به طور کلی افشای اطلاعات را می‌توان به دو بخش اساسی تقسیم کرد: افشای اجباری و افشای داوطلبانه. افشای اجباری شامل تمام اطلاعاتی است که طبق قوانین و مقررات باید در اختیار استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی قرار بگیرد. در مقابل، افشای داوطلبانه، افشای فراتر از قوانین و استانداردها می‌باشد. استانداردهای حسابداری اگر چه حداقل میزان افشاء را تعیین کرده‌اند ولی برای افشای اضافی اطلاعات محدودیتی قائل نمی‌شوند (حسینی و بشیر حسینی، ۱۳۸۹). افشای داوطلبانه توسط شرکت، نقش مهمی در کاهش عدم تقارن اطلاعات بین مدیران و ذینفعان خارجی ایفا می‌کند، زیرا عدم تقارن اطلاعات ممکن است موجب ارزش‌گذاری اشتباه شرکت شده و تصحیح ارزش‌گذاری اشتباه از طریق افشای بیشتر اطلاعات ایجاد نماید (رونن و یاری^۱، ۲۰۰۸). طبق یافته‌های فرانسویس و همکاران^۲ (۲۰۰۵) سیاست افشای وسیع، سازوکاری است که عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سرمایه‌گذاران بیرونی را کاهش می‌دهد. گلوستن و میلگرام^۳ (۱۹۸۵) رابطه بین افشای شرکتی و عدم تقارن اطلاعاتی را در قالب یک مدل ارائه کرده‌اند. مدل آنها نشان می‌دهد که عدم تقارن اطلاعاتی به تناسب افزایش سطح افشای شرکتی، کاهش می‌یابد. ولکر^۴ (۱۹۹۵) شواهد تجربی را در این رابطه ارائه کرد. یافته‌های او نشان می‌دهد که عدم تقارن اطلاعاتی و نقد شوندگی سهام شرکت در بازار به تناسب افزایش سطح افشا به ترتیب کاهش و افزایش می‌یابد. لانگ و لاندلم^۵ (۱۹۹۶) شواهدی را ارائه کردند که نشان می‌دهد شرکت‌هایی که دارای سیاست افشای آگاهی بخش هستند، سودهای پیش‌بینی شده صحیح‌تر، پراکندگی کمتر در پیش‌بینی‌های تحلیل‌گران و نوسان‌های کمتری در پیش‌بینی‌های اصلاح شده برخوردار می‌باشند. اگر

پراکندگی کمتر میان پیش‌بینی‌های تحلیل‌گران معیار معتبری برای تقارن اطلاعاتی باشد، این نتایج حاکی از آن است که سیاست افشای آگاهی بخش از عدم تقارن اطلاعاتی می‌کاهد.

اغلب از سود برای پیش‌بینی جریان‌های نقد آتی استفاده می‌شود، زیرا اقلام تعهدی حسابداری، یک جزء کلیدی سود می‌باشد (گوش و مون^۶، ۲۰۱۰) (اقلام تعهدی را تعدیلات موقتی گویند که شناخت جریان‌های نقدی تحقق یافته به علاوه میزان خطای برآورد را به تاخیر می‌اندازد. هرچه میزان اقلام تعهدی بیشتر شود، تفاوت میان سود تعهدی و جریان‌های نقدی نیز بیشتر می‌شود (ظریف فرد و ناظمی، ۱۳۸۳). تعدادی از محققان از اقلام تعهدی اختیاری جهت استنباط درباره کیفیت سود استفاده کرده‌اند، آن‌ها، به طور مثال، دیچو و دیچیو (۲۰۰۲)؛ فرانسیس و همکاران (۲۰۰۳)؛ کیفیت سود را به عنوان عمل افزایشی کیفیت اقلام تعهدی تفسیر کرده‌اند (مونم و فرشادفر^۷، ۲۰۰۷).

با توجه به مطالب مذکور، پژوهش حاضر به دنبال پاسخی برای این سوال می‌باشد که؛ سطح افشای چه رابطه‌ای با کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارد؟

افشا

اصل افشا یکی از اصول حسابداری است که بر کلیه جوانب گزارش‌گری مالی تأثیر دارد. اصل ایجاب می‌کند، که کلیه واقعیت‌های با اهمیت مربوط به رویدادها و فعالیت‌های مالی واحد تجاری به شکل مناسب و کامل گزارش شود. بر اساس این اصل، صورت‌های مالی اساسی باید حاوی تمامی اطلاعات با اهمیت، مربوط و به موقع باشد و این نوع اطلاعات به گونه‌ای قابل فهم و حتی الامکان کامل ارائه شود تا امکان اتخاذ تصمیمات آگاهانه برای استفاده کنندگان را فراهم سازد (عالی و، ۱۳۸۱).

افشا کامل ایجاب می‌کند که صورت‌های مالی به گونه‌ای طرح‌ریزی و تهیه شوند که تصویری دقیق‌تر از رویدادهای اقتصادی که برای یک دوره بر واحد اقتصادی اثر گذاشته‌اند، ارائه شود و نیز در برگیرنده اطلاعاتی باشند که برای یک سرمایه‌گذاری معمولی مفید واقع شوند و موجب گمراهی خواننده نگردند. به طور آشکارتر اصل افشای کامل بدین معنی است که هیچ اطلاعات مهمی که مورد علاقه و توجه یک سرمایه‌گذار عادی باشد، نباید حذف یا پنهان گردد (بلکوئی^۸، ترجمه پارسائیان، ۱۳۸۱).

در سطح معنایی، کلمه افشا به معنی انتشار اطلاعات است، اما حسابداران اغلب تمایل به استفاده محدود از این واژه به معنای انتشار اطلاعات صرفاً مالی واحد تجاری، در گزارش‌های سالانه دارند. تعیین مقدار اطلاعات قابل ارائه بستگی به اهداف گزارش‌گری مالی و اهمیت اقلام دارد. هدف از گزارش‌گری مالی ارائه اطلاعاتی برای سرمایه‌گذاران بالقوه و بستانکاران و سایر استفاده‌کنندگان است، به نحوی که اطلاعات در تصمیم‌گیری‌های منطقی سرمایه‌گذاری، اعتباردهی و تصمیم‌های مشابه مفید واقع شوند (هندریکسون و ون برد^۹، ۱۹۹۲).

سطح افشای، کیفیت اطلاعات گزارش شده حسابداری را نشان می‌دهد که در این پژوهش از امتیاز داده شده برای سطح افشای شرکت‌ها به وسیله بورس اوراق بهادار تهران استفاده شده است (مشایخی و فرهادی، ۱۳۹۲).

کیفیت سود

کیفیت سود یکی از واژگان حسابداری بوده که اتفاق نظر کاملی در خصوص تعریف آن وجود ندارد. شیپر و وینست (۲۰۰۳)، کیفیت سود میزان نزدیکی سود گزارش شده حسابداری به سود اقتصادی تعریف می‌کنند، به

عبارت دیگر، نزدیکی بیشتر سود حسابداری به سود اقتصادی، بیانگر کیفیت بیشتر سود است. (خواجوی و ناظمی ۱۳۸۴).

نظریه کیفیت سود برای اولین بار توسط تحلیل‌گران مالی و کارگزاران بورس مطرح شد، زیرا آنها احساس می‌کردند سود گزارش شده قدرت سود شرکت را آنچنان نشان نمی‌دهد که در ذهن مجسم می‌کنند. آنها دریافتند که تجزیه و تحلیل صورتهای مالی شرکت‌ها به دلیل نقاط ضعف متعدد در اندازه‌گیری اطلاعات حسابداری کار مشکلی است. سوال اساسی این است که چرا تحلیل‌گران مالی در ارزیابی خود از سود خالص گزارش شده و یا سود هر سهم شرکت (بدون تعدیل) استفاده نمی‌کنند و جانب احتیاط را رعایت می‌نمایند. پاسخ این است که در تعیین ارزش شرکت نه تنها به کمیت سود، بلکه باید به کیفیت آن نیز توجه شود. منظور از کیفیت سود، زمینه بالقوه رشد سود و میزان احتمال تحقق سودهای آتی است. به عبارت دیگر، ارزش یک سهم تنها به سود هر سهم سال جاری شرکت بستگی ندارد بلکه به انتظارات ما از آینده شرکت و قدرت سودآوری سال‌های آتی و ضریب اطمینان نسبت به سودهای آتی بستگی دارد (جهانخانی، ظریف فرد، ۱۳۷۴).

باروا^{۱۱} (۲۰۰۶) در مطالعه‌ی خود معیارهای اندازه‌گیری کیفیت سود را، با استفاده از ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی مندرج در چارچوب نظری هیات تدوین استانداردهای حسابداری مالی، بررسی کرده است. نتایج حاصل از بررسی اجزای هر یک از ابعاد کیفیت سود نشان داد، شرکت‌هایی با مربوط بودن و قابلیت اتکای بالای سود در مقایسه با شرکت‌هایی که مربوط بودن و قابلیت اتکای سود آنها پایین است، ضریب واکنش سود و قدرت توضیحی رگرسیون قیمت - سود بالاتری دارند.

براون و هیلگست^{۱۱} (۲۰۰۷) در پژوهشی به بررسی رابطه بین کیفیت افشا و عدم تقارن اطلاعاتی پرداختند. آن‌ها در این پژوهش به این نتیجه رسیدند که کیفیت افشا به طور معکوس با عدم تقارن اطلاعاتی مرتبط است. همچنین، بین کیفیت افشا و میزان معاملات سهامداری که دسترسی به اطلاعات محرمانه دارند، رابطه‌ای معکوس وجود دارد.

گئو^{۱۲} (۲۰۰۸) در پژوهشی به بررسی رابطه بین کیفیت افشا، هزینه سرمایه و ثروت سرمایه‌گذاران پرداختند. آن‌ها در این پژوهش به این نتیجه رسیدند که لزوماً رابطه منفی بین افشا و هزینه سرمایه وجود ندارد، به عبارت دیگر جهت مثبت یا منفی رابطه بین افشا و هزینه سرمایه به شرایط حاکم بر محیط اقتصادی بستگی دارد.

کورمیر و همکاران^{۱۳} (۲۰۱۲) در پژوهشی تحت عنوان "اثرات تعدیلی افشای داوطلبانه بر روی رابطه بین کیفیت سود و عدم تقارن اطلاعاتی" این موضوع را بررسی کردند که افشای داوطلبانه مبتنی بر اینترنت با در نظر گرفتن مشخصه‌های حاکمیت شرکتی، چگونه رابطه بین کیفیت سود و عدم تقارن اطلاعاتی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. نتایج آنها نشان داد که هم کیفیت سود و هم افشای داوطلبانه با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی مرتبط است. علاوه بر این آنها به این نتیجه رسیدند که صرف نظر از کیفیت سود، افشای داوطلبانه (مبتنی بر اینترنت) اثر تعدیلی بر روی رابطه بین کیفیت سود و عدم تقارن اطلاعاتی دارد. در نهایت نشان دادند که حاکمیت شرکتی، کیفیت سود و افشای اطلاعات را تحت تاثیر قرار می‌دهد.

پوروانتی و کورنیآوان^{۱۴} (۲۰۱۳) در پژوهشی تحت عنوان "اثر مدیریت سود و افشا بر روی عدم تقارن اطلاعات" با استفاده از تکنیک تجزیه و تحلیل مسیر ۱۵ به این نتیجه رسیدند که مدیریت سود بر روی عدم تقارن اطلاعاتی تاثیر ندارد اما افشای اطلاعات اثر منفی و معنی داری بر روی عدم تقارن اطلاعاتی دارد. آنها همچنین نشان دادند که اثر کل مدیریت سود و افشای اطلاعات بر روی عدم تقارن اطلاعات در حدود ۷۸٪ است.

بلانکو^{۱۶} و همکاران (۲۰۱۴)، در پژوهشی به بررسی ارتباط بین افشاء بخشی و کیفیت سود در یک دوره ۶ ساله بین سالهای ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۶ پرداختند. آنها به این نتیجه رسیدند که بین افشاء بخشی جاری شرکت با سطوح کیفیت سود در دوره های قبل ارتباط مستقیم و مثبت وجود دارد.

بدای و بزازاده (۱۳۸۷) در تحقیقی به بررسی رابطه بین مدیریت سود و کیفیت افشاء پرداختند. در این تحقیق، کیفیت افشاء با استفاده از لیستی متشکل از ۲۳۵ قلم افشاء اجباری (مطابق با استانداردهای حسابداری ایران) و مدیریت سود با استفاده از مدل تعدیل شده جونز بر اساس اقلام تعهدی اختیاری، اندازه گیری شدند و نهایتاً برای آزمون فرضیه تحقیق مورد استفاده قرار گرفتند. آزمون فرضیه تحقیق به دو صورت مقطعی برای هر یک از سالهای ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ و تجمعی سه ساله انجام شده است. نتایج حاصل از آزمون‌های به عمل آمده در این تحقیق در بررسی مقطعی سال به سال، تنها برای سال ۱۳۸۴ حاکی از تایید فرضیه و وجود رابطه منفی و معنادار بین کیفیت افشاء و مدیریت سود بود. و در مجموع سه سال نیز نشان‌دهنده عدم وجود رابطه معنادار بود.

مهر آذین و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان شفافیت اطلاعات مالی و محتوای اطلاعاتی سود نشان دادند که در شرکتهای با شفافیت اطلاعاتی کم، سود محتوای اطلاعاتی بیشتری برای بازار دارد. همچنین در شرکتهای با شفافیت زیاد، محتوای اطلاعاتی سود کمتر است. این نتایج موید این است که در شرکتهای شفاف تر، اطلاعات مرتبط با سود پیشاپیش در قیمت سهام لحاظ می‌شود. از این رو محتوای اطلاعاتی سود در این شرکتهای نسبت به دیگر شرکتهای کمتر است.

دستگیر و شهرزادی (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی ارتباط بین کیفیت افشاء و کیفیت اقلام تعهدی در توضیح تغییرات بازده اضافی پورتنفوی پرداختند. بدین منظور شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۹۱ الی ۱۳۸۲ با استفاده از روش رگرسیون بررسی شدند، شواهد نشان داد میان کیفیت افشاء و کیفیت اقلام تعهدی، ارتباط معناداری وجود ندارد و در توضیح تغییرات بازده اضافی پورتنفوی مکمل یکدیگر بودند.

مشایخی و فرهادی (۱۳۹۲)، در پژوهشی به بررسی تاثیر اندازه شرکت بر رابطه بین کیفیت افشاء و هزینه حقوق صاحبان سهام پرداختند. هدف از این پژوهش، بررسی تاثیر اندازه شرکت در تعدیل رابطه بین کیفیت افشاء و هزینه حقوق صاحبان سهام می‌باشد. در واقع در این تحقیق برخلاف پژوهش های پیشین که اندازه شرکت به صورت یک متغیر کنترلی ظاهر می‌شد، از متغیر اندازه شرکت به منظور بررسی تعدیل رابطه بین افشاء و هزینه حقوق صاحبان سهام استفاده شده است. دوره زمانی مورد بررسی بین سالهای ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۹ می‌باشد. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش شامل کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. به طور کلی، نتایج بدست آمده از پژوهش فوق نشان می‌دهد که رابطه منفی و معنی داری بین کیفیت افشاء و هزینه حقوق صاحبان سهام، برای گروه شرکت های بزرگ وجود دارد، اما همچنین رابطه ای برای گروه شرکت های کوچکتر از میانگین قابل مشاهده نیست.

مهرانی و پروانی (۱۳۹۳)، در پژوهشی به بررسی کیفیت افشاء در شرکتهای خانوادگی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. در این پژوهش شرکت‌های خانوادگی را از دریچه کیفیت افشاء طی سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ ارزیابی کرده است و در نهایت به این سؤال پاسخ می‌دهد که شرکت های خانوادگی نسبت به شرکتهای غیر خانوادگی دارای کیفیت افشای بالاتری هستند یا خیر. در این پژوهش از امتیازهای اختصاص داده شده بورس اوراق بهادار و اقلام تعهدی اختیاری، برای عملیاتی کردن مفهوم کیفیت افشاء استفاده شده است. شرکت های خانوادگی در این پژوهش شرکت هایی هستند که اعضای خانواده از نفوذ شایان توجهی برخوردار باشند. یکی از شرایط وجود

نفوذ شایان توجه در شرکت ها، عضویت در هیئت مدیره است. برای عضویت در هیئت مدیره، درصد مالکیت اعضا حداقل برابر با ۱ تقسیم بر تعداد کل اعضا به اضافه ۱ تعیین شده است. یافته ها نشان از برتری نداشتن شرکتهای خانوادگی نسبت به شرکت های غیر خانوادگی از دید کیفیت افشا میدهد. به بیان دیگر، عامل خانوادگی بودن رابطه معناداری با کیفیت افشا ندارد.

فرضیه پژوهش

- بین سطح افشا و کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معنادار وجود دارد.

روش پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۸۹ لغایت ۱۳۹۳ می باشد. به علت گستردگی حجم جامعه آماری و وجود برخی نا همگونی میان اعضای جامعه، شرایطی از جمله گذشتن حداقل یک سال از پذیرفته شده در بورس، داشتن سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند ماه، نداشتن تغییر در سال مالی، عدم تعلق به شرکت های سرمایه گذاری، هلدینگ و واسطه گری، نداشتن توقف معاملاتی بیش از سه ماه برای انتخاب نمونه آماری در نظر گرفته شد و از این رو نمونه آماری به روش غربالگری به تعداد ۹۱ شرکت برای این تحقیق انتخاب شدند.

در این مطالعه از آزمون های اقتصادسنجی برای بررسی و آزمون داده های آماری و از رگرسیون چند متغیره برای آزمون فرضیه استفاده شده است.

داده های این پژوهش از بانک های اطلاعاتی رسمی بورس اوراق بهادار تهران، تدبیر پرداز و ره آورد نوین استخراج گردیده و برای پردازش داده ها از نرم افزارهای Eviews و Excel بهره برداری شده است.

مدلهای تحقیق

الف) مدل اندازه گیری کیفیت سود^{۱۷}:

روش ارقام تعهدی اختیاری فرض می کند مدیران برای مدیریت سود اساساً به اختیارات خود در خصوص ارقام تعهدی حسابداری تکیه می کنند. ارقام تعهدی شامل ارقام تعهدی اختیاری و غیراختیاری می باشد، درحالی که امکان تغییر در ارقام تعهدی غیراختیاری به واسطه مقررات سازمان ها و دیگر عوامل خارجی محدود هستند، ارقام تعهدی اختیاری، قابل اعمال نظر توسط مدیریت هستند. بنابراین جزء اختیاری ارقام تعهدی به عنوان شاخصی در جهت کیفیت سود واحدهای تجاری، در مطالعات حسابداری به کار گرفته شده است. در این مطالعه از مدل تعدیل شده جونز (کوتاری و همکاران ۲۰۰۵) استفاده می شود. مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) بر اساس تحقیقات حسابداری از توان بیشتری برای تحلیل کیفیت سود برخوردار است، و دارای سه مرحله به شرح زیر می باشد:

در اولین مرحله ارقام تعهدی جاری توسط مدل به شرح زیر برآورد شده است:

$$CA_{it} / AvAsset_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 (1 / AvAsset_{it}) + \alpha_2 (\Delta Sales_{it} / AvAsset_{it}) + \alpha_3 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

در این رابطه، CA معرف مجموع ارقام تعهدی عادی (تفاوت تغییر در دارایی های جاری غیر نقد و تغییر در

بدهی های جاری عملیاتی)، $AvAsset_{it}$ میانگین مجموع کل دارایی ها (کل دارایی ها در اول دوره به علاوه کل

دارایی‌ها در پایان دوره تقسیم بر ۲) $\Delta Sales_{it}$ مجموع تغییرات درآمد (فروش) و ROA_{it} سود خالص تقسیم بر میانگین کل دارایی‌ها است.

پس از تخمین پارامترهای مدل شماره (۱) از طریق مدل‌های سری زمانی و یا مقطعی، اقلام تعهدی غیرجاری (NCA) به شرح زیر برای "دوره برآورد" محاسبه می‌شوند:

$$NCA_{it}^{18} = \alpha_0 + \alpha_1 (1/AvAsset_{it}) + \alpha_2 (\Delta Sales_{it} - \Delta REC_{it} / AvAsset_{it}) + \alpha_3 ROA_{it}$$

که در رابطه یاد شده، ΔREC معرف تغییر در حساب‌های دریافتی است.

در مرحله آخر، اقلام تعهدی اختیاری (DCA) به شرح زیر محاسبه می‌شوند:

$$DCA_{it}^{19} = (CA_{it} / AvAsset_{it}) - NCA_{it}$$

با توجه به اینکه در این تحقیق برای کیفیت سود از اقلام تعهدی اختیاری استفاده می‌شود، در نتیجه مقدار اقلام تعهدی اختیاری هر چقدر بیشتر باشد کیفیت سود پایین و برعکس.

ب) مدل اندازه‌گیری سطح افشاء:

سطح افشاء، کیفیت اطلاعات گزارش شده حسابداری را نشان می‌دهد به منظور عملیاتی کردن این متغیر از امتیازهای اختصاص داده شده سازمان بورس اوراق بهادار تهران استفاده شده است. امتیازها نیز براساس به موقع بودن و قابل اتکاب بودن کیفیت افشا تخصیص یافته است (مهرانی و پروائی، ۱۳۹۳).

ج) مدل رگرسیونی فرضیه پژوهش

برای آزمون فرضیه تحقیق یعنی بررسی رابطه سطح افشاء و کیفیت سود از مدل (لوبو و ژوو، ۲۰۰۱) به شرح زیر استفاده شده است.

$$EQ_{i,t} = C + \beta_1(DL_{i,t}) + \beta_2(SIZE_{i,t}) + \beta_3(MB_{i,t}) + \beta_4(LEV_{i,t}) + \epsilon_{i,t}$$

در مدل فوق: EQ کیفیت سود (متغیر وابسته)، DL سطح افشاء (متغیر مستقل)، و MB و SIZE و LEV به

ترتیب اندازه شرکت، ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام به عنوان فرصت رشد، اهرم مالی به عنوان متغیرهای کنترلی می‌باشند.

یافته‌ها

نتایج حاصل از تحلیل توصیفی داده‌ها در جدول (۱) ارائه شده است.

مهمترین شاخص مرکزی میانگین است که نشان دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص مناسبی برای نشان دادن مرکزیت داده هاست. برای مثال میانگین متغیر اندازه شرکت برابر با ۵/۷۹ می‌باشد، که نشان می‌دهد بیشتر داده‌های مربوط به این متغیر حول این نقطه تمرکز یافته‌اند. میانه یکی از شاخص‌های مرکزی است که وضعیت جامعه را نشان

جدول (۱): آمار توصیفی

متغیر	کیفیت سود	سطح افشا	اندازه شرکت	فرصت‌های رشد	اهرم مالی
آماره	EQ	DL	SIZE	MB	LEV
میانگین	-۰/۰۰۱	۶۷/۳۷	۵/۷۹۳	۱/۸۸	۰/۶۵

۰/۶۳	۱/۸۰	۵/۷۹۶	۶۹	۰/۰۰۰۲	میانہ
۳/۰۶	۲۹/۴۹	۸/۰۱	۱۰۰	۳/۵۰	بیشینه
۰/۰۹	-۱۵۴/۳	۴/۳۱	۶	-۲/۸۶	کمینه
۰/۲۸	۷/۸۸	۰/۶۲	۲۰/۵۶	۱/۰۰۱	انحراف معیار
۱۱۸۹۵/۴	۲۱۸۳۵۲۴	۴۵/۱۴	۲۵/۸۱۹	۱/۲۵۵	آماره جارک-برا
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۳	احتمال آماره جارک برا
۴۵۵	۴۵۵	۴۵۵	۴۵۵	۴۵۵	مشاهدات
۹۱	۹۱	۹۱	۹۱	۹۱	تعداد شرکت ها

می‌دهد. همانگونه که در جدول (۱) مشاهده می‌شود میانہ متغیر سطح افشا برابر با ۶۹ می‌باشد که نشان می‌دهد نیمی از داده‌ها کمتر از این مقدار و نیمی دیگر بیشتر از این مقدار هستند. پارامترهای پراکندگی، به طور کلی معیاری برای تعیین میزان پراکندگی داده‌ها از یکدیگر یا میزان پراکندگی آنها نسبت به میانگین است. از جمله مهمترین پارامترهای پراکندگی انحراف معیار است. مقدار این پارامتر برای متغیر سطح افشا برابر ۲۰/۵۶ و برای متغیر اهرم مالی برابر ۰/۲۸ است که نشان می‌دهد در بین متغیرهای پژوهش سطح افشا و اهرم مالی به ترتیب دارای بیشترین و کمترین میزان پراکندگی می‌باشند.

آزمون نرمال بودن متغیر وابسته (کیفیت سود)

قبل از آزمون فرضیات باید نرمال بودن متغیر وابسته مورد آزمون قرار گیرد، توزیع غیرنرمال این متغیر منجر به تخطی از مفروضات این روش برای تخمین پارامترها می‌شود. لذا لازم است نرمال بودن توزیع متغیر وابسته تحقیق مورد آزمون قرار گیرد. در این مطالعه این موضوع از طریق آماره جارک-برا مورد بررسی قرار می‌گیرد. از آنجائیکه احتمال آماره جارک-برا در جدول فوق برای متغیر وابسته (کیفیت سود) بزرگتر از ۵٪ است، در نتیجه توزیع متغیر کیفیت سود نرمال می‌باشد.

آزمون همخطی

برای بررسی وجود یا عدم وجود هم خطی میان متغیرهای مستقل پژوهش از تحلیل همبستگی استفاده شده است؛ که اینکار با محاسبه ضریب همبستگی پیرسون انجام می‌شود. جدول زیر ضرایب همبستگی پیرسون میان متغیرهای مستقل را نشان می‌دهد:

با توجه به نتایج جدول شماره ۲ مشخص که مقادیر ضریب همبستگی خیلی زیاد یا خیلی کم (نزدیک به +۱ و -۱) که نتایج تحلیل رگرسیونی را تحت تأثیر قرار دهد، وجود ندارد، در نتیجه می‌توان گفت که تقریباً هم خطی میان متغیرهای مستقل پژوهش وجود ندارد.

آزمون F لیمر

در داده‌های ترکیبی ابتدا به منظور انتخاب بین روش‌های داده‌های تابلویی و داده‌های تلفیقی از آزمون F لیمر استفاده می‌شود. اگر p-value محاسبه شده بیشتر از سطح خطای ۵ درصد باشد از داده‌های تلفیقی (Pooled) و در غیر اینصورت از داده‌های تابلویی (Panel) استفاده خواهد شد.

جدول (۲): ضرایب همبستگی پیرسون متغیرها

LEV	MB	SIZE	LD		
			۱/۰۰	Correlation	LD
			-	Probability	
		۱/۰۰	-۰/۰۸۳	Correlation	SIZE
			۰/۰۷	Probability	
	۱/۰۰	۰/۰۷۴	-۰/۰۲۶	Correlation	MB
		۰/۱۱	۰/۵۷	Probability	
۱/۰۰	-۰/۰۹۹	-۰/۱۶۳	-۰/۲۵۳	Correlation	LEV
	۰/۰۳	۰/۰۰۰۴	۰/۰۰۰	Probability	

جدول (۳): نتایج آزمون F لیمر

نتیجه آزمون	P-Value	مقدار	آماره	
Pooled	۰/۹۷	۰/۷۰۸	F لیمر	فرضیه
	۰/۸۲	۷۷/۴۳۸	Chi-square (χ^2)	

جدول (۳) نتایج آزمون F لیمر فرضیه ها را نشان می دهد. با توجه به اینکه P-value بدست آمده از آزمون F لیمر بزرگتر از ۵ درصد به منظور برآورد فرضیه تحقیق از مدل داده های تلفیقی استفاده خواهد شد.

آزمون فرضیه پژوهش

فرضیه این پژوهش بیان می دارد:

- بین سطح افشا و کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معنادار وجود دارد.

همانگونه که نتایج مندرج در جدول فوق نشان می دهد، P-value محاسبه شده برای متغیر سطح افشا کمتر از سطح خطای ۵ درصد و ضریب برآورد شده ی آن ها مثبت می باشد. در نتیجه می توان اظهار داشت که بین سطح افشا و کیفیت سود ارتباط معنی داری وجود دارد. همچنین با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده ۶۳ درصدی که نشان از برازش خوب الگو و قدرت توضیح دهندگی متغیرهای مستقل دارد؛ می توان گفت که ۶۳ درصد تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیرهای مستقل مذکور قابل تبیین است و از آنجائیکه آماره دوربین-واتسون این مدل نزدیک به ۲ است (۲/۱۸)، می توان گفت که در این مدل خودهمبستگی مرتبه اول وجود ندارد (تأیید یکی از مفروضات رگرسیون). به علاوه نتایج مندرج در جدول (۴) نشان می دهد که p-value آزمون F کوچکتر از ۵ درصد است و از آنجائیکه، آماره F اعتبار کلی مدل را نشان می دهد در نتیجه می توان گفت این مدل با احتمال ۹۵٪ معنی دار بوده و از اعتبار بالایی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از عوامل موثر در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی، اطلاعات مناسب و مرتبط با موضوع تصمیم است، به بیانی دیگر می‌توان گفت که هسته اصلی تصمیمات اقتصادی، اطلاعات است. در صورتی که اطلاعات مورد نیاز به صورتی نامتقارن بین افراد توزیع شود، می‌تواند نتایج متفاوتی را نسبت به موضوعی

جدول (۴): نتایج آزمون فرضیه پژوهش

$EQ_{i,t}$	C	$1(DL_{i,t})$	$2(SIZE_{i,t})$	$3(MB_{i,t})$	$4(LEV_{i,t})$	i,t
P-value		آماره t	خطای استاندارد	ضریب برآورد شده	متغیر	
۰/۰۰۰		۸/۵۱۹	۰/۳	۲/۹۱۶	عرض از مبدا	
۰/۰۱		۷/۳۹۷	۰/۰۲	۰/۲	سطح افشا	
۰/۰۰۵		۲/۷۷۲	۰/۰۰۸	۰/۰۲۴	فرصت‌های رشد	
۰/۰۰۰		-۹/۳۰۸	۰/۴	-۴/۱۹۲	اهرم مالی	
۰/۰۰۰۱		۳/۸۹۰	۰/۰۶	۰/۲۶۱	اندازه شرکت	
ضریب تعیین شده ۰/۶۳						ضریب تعیین ۰/۷۱
احتمال آماره F ۰/۰۰۰		آماره F ۲/۹۵۹		آماره دوربین واتسون ۲/۱۸		

واحد سبب شود. بنابراین، قبل از اینکه خود اطلاعات برای فرد تصمیم‌گیرنده مهم باشد، این کیفیت توزیع اطلاعات است که باید به صورت دقیق مورد ارزیابی قرار گیرد. زمانی که عدم تقارن اطلاعاتی در رابطه با سهام یک شرکت افزایش می‌یابد، ارزش ذاتی آن با ارزشی که سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه برای آن قائل می‌شوند متفاوت خواهد بود. در نتیجه، ارزش واقعی سهام شرکت‌ها با ارزش مورد انتظار سهامداران تفاوت خواهد داشت و این موضوع منجر به عدم تخصیص بهینه منابع و ناکارآمدی بازار سرمایه می‌گردد.

طبق نتایج بدست آمده از آزمون فرضیه پژوهش بین سطح افشا و کیفیت سود رابطه مثبت معنادار وجود دارد. ویژگی مربوط بودن اطلاعات در امر تصمیم‌گیری فعالان بازار سرمایه تأثیر بسزایی دارد. تصمیم‌گیری درست برای سرمایه‌گذاری در سطح بنگاه‌های اقتصادی و تخصیص بهینه منابع کمیاب در جامعه، مستلزم وجود اطلاعات مالی شفاف و قابل مقایسه است استفاده‌کنندگان از گزارشهای مالی، اطلاعاتی می‌خواهند که بر تصمیمات اقتصادی آنها در ارزیابی رویدادهای گذشته، حال یا آینده و تأیید یا تصحیح ارزیابی‌های گذشته مؤثر و مربوط باشد این افراد در فرآیند اتخاذ تصمیم به صورت‌های مالی و اطلاعات همراه آنها اتکا می‌کنند بسیاری از این اطلاعات مورد نیاز، طبق قوانین و استانداردها بایستی در گزارشها وجود داشته باشد و شرکت‌ها ملزم به ارائه این اطلاعات می‌باشند.

افشاء اطلاعات درست و صحیح از سوی شرکت‌ها منجر به آگاهی از وضعیت شرکتها به نحو مطلوب می‌شود شفافیت در اطلاعات مالی از یک سو به سهامداران خرد اطمینان می‌دهد که همواره اطلاعات قابل اتکا در مورد ارزش شرکت دریافت خواهند کرد و سهامداران عمده و مدیران در پی تضییع حقوق آنها نیستند و همچنین به سرمایه‌گذاران و بستکاران در جستجوی فرصت‌های سرمایه‌گذاری یاری می‌رساند و به این ترتیب سرمایه به کاراترین شرکت‌ها روانه می‌شود و تأمین مالی از طریق سرمایه‌گذاری صحیح انجام می‌شود و از سوی دیگر مدیران را برای تلاش در جهت افزایش ارزش شرکت به جای پیگیری منافع شخصی کوتاه‌مدت ترغیب می‌کند.

با شفاف و با کیفیت بودن اطلاعات مالی و آگاهی اعتباردهندگان از آن به حد مطلوب به نفع واحد تجاری نیز بر می‌گردد یعنی هرچقدر کیفیت اطلاعات مالی بیشتر شود هزینه بدهی متناسب با آن، به میزان واقعی خود نزدیک-

تر خواهد شد و همچنین با توجه به اینکه هدف اطلاعات حسابداری کمک به ارزیابی کیفیت وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری می‌باشد، با این حال این ارزیابی طبق مفاهیم نظری گزارشگری مالی می‌بایست برحسب ارقام پولی و به صورت کمی انجام شود، بنابراین کیفیت بالای این ارقام پولی موجب بهبود هرچه بیشتر تصمیم‌گیری‌های اقتصادی می‌شود. به بیان دیگر شفافیت اطلاعات مالی کیفیت تصمیمات سرمایه‌گذاری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین مزایای بالقوه شفافیت بیشتر می‌تواند شامل هزینه سرمایه کمتر باشد.

منابع و ماخذ

- Bakhtiki, Behrooz (2007). "Earnings Management by Changing the Classification of Profit and Loss Facility Items", Thesis of Master of Science, Allameh Tabatabaei University.
- Belen Blanco, Juan M. Garcia Lara, Josep Tribo. (2014). "The relation between segment disclosure and earnings quality", Contents lists available at ScienceDirect.
- Belkoy, Ahmad Riahi. Translation: Parsayyan, Ali. (2002). "Theory of Accounting," published by the Bureau of Cultural Research, p. 595.
- Bodaghi, Hamid and Bazzazadeh, Hamid Reza. (2008). "The Relationship Between Profit Management and Disclosure Quality", Quarterly Journal of Accounting Studies, No. 17, pp. 173-216.
- Brown, S., Hillegeist, S. (2007) "How disclosure quality affects the level of
- Dastgir, Mohsen and Shahrzadi, Mahshid. (2013), "Investigating the Relationship Between Disclosures Quality and Accrual Quality in Explaining Additional Portfolio Returns", Journal of Financial Accounting, Vol. 5, No. 2, No. (16), Summer 2013, pp. 17-32.
- Excellent, dear . (2002) "Essential Financial Statements", Audit Organization Audit, Journal No. 76.
- Francis Jennifer, LaFond Ryan, Olsson Per, Schipper Katherine (2003). "Costs of Capital and Earnings Attributes", SSRN.
- Francis, J., Nanda, D., Olsson, A (2008) "Voluntary Disclosure, Earnings Quality,
- Gao, P (2008) "Disclosure Quality, Cost of Capital, and Investors' Welfare" "working paper, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1156407.
- Glosten, L., and Milgrom, P. (1985) "Bid, Ask and Transaction Prices in a Specialist Market with Heterogeneously Informed Traders", Journal of Financial Economics, 14 (1), 71-100
- Hendriksen, E. and V. Berda (1992). Accounting Theory. 5th ed. New York: IRWIIN.
- Hosni, Mohammad and Bashir Hosseini, Seyed Mohammad. (2010). "Investigating the relationship between the level of disclosure of accounting information and stock price fluctuations in Tehran Stock Exchange companies", Journal of Business Economics, Year 1, No. 2, pp. 75-84.
- Jahan Khani, Ali and Zarif Fard, Ahmad. (1995). "Do managers and shareholders use a good measure to measure the value of a company?", Journal of Financial Research, Summer and Autumn 1995, Issue 7 & 8, pp. 41-66.
- Jones, J. (1991), Earnings management during import relief investigations, Journal of Accounting Research, Autumn, Vol. 29, No. 2, pp. 193-228.
- Lang M, Lundholm R. Disclosure quality and analyst behavior. The Accounting Review 1996; 71:467-492.
- Mashayekhi, Beita and Farhadi, Souran (2013). "The Impact of the Size of the Company on the Relationship Between the Disclosure Quality and the Cost of Equity of the Companies Accepted in the Tehran Stock Exchange". Journal of Management Accounting, Sixth Year, No. 19, Winter 2013.
- Mehazin, Alireza. Messi Abadi, Abolqasem and Dehnavi, Mohammad Ali. (2012). "Transparency of financial information and information content of profits". Accounting Knowledge: Spring 2012, Volume 3, Number 8; From page 113 to page 130.
- Mehrani, Kaveh and Parani, Akbar. (2014). "Disclosure quality in family firms admitted to Tehran Stock Exchange". Accounting and Auditing Reviews, Volume 21, Issue 4, Winter 93, pp. 540-527.
- Meilani Purwanti And Ceng Kurniawan (2013). Interlocked Boards of Directors, Voluntary Disclosures and Earnings Quality. Wilfrid Laurier University
- P.M. Dechow and I.D. Dichev, The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors, The Accounting Review, 77, (2002), 35-59.
- R. Monem and S.H. Farshadfar, Has Earnings Quality Declined Over Time? Australian Evidence, www.ssrn.com, (2007).
- Richardson, A, Welker, M (2006) "Social disclosure, financial disclosure and the cost

Ronen, T., and Yaari, V., ۲۰۰۸, On the tension between full revelation and earnings management: A reconsideration of the revelation principle, *Journal of Accounting, auditing and Finance*. Vol. ۱۷, pp. ۲۷۳-۲۹۴.

Shorvarzi, Mohammad Reza and Nikomaram, Hashem. (2010). "A Model for Assessing the Quality of Earnings Using Qualitative Features of Theoretical Concepts of Financial Reporting in Iran". *Accounting and Audit Research*, No. 7, Autumn 2010.

Technical Committee of the Audit Organization. (2009). *Accounting Standards*, Tehran, Audit Organization.

Welker M. (1995). "Disclosure Policy, Information Asymmetry and Liquidity in Equity Markets." *Contemporary Accounting Research*, Vol. 11, pp. 801-828.

Zarif Fard, Ahmad and Nazemi, Amin. (2004). "Investigating the role of accounting profit and cash flows in measuring the performance of listed companies in Tehran Stock Exchange", *Quarterly Journal of Accounting and Auditing*, University of Tehran, Volume 11, Issue 3, Pages 120-93.

یادداشت‌ها

¹ Ronen, J., and Yaari, V.

² Francis J, Khurana I, Pereira R.

³ Glisten L, Milgram P.

⁴ Welker M.

⁵ Lang M, Lundholm R.

⁶ Ghosh & Moon

⁷ Monem & Farshadfar

⁸ Belkoei

⁹ Hendriksen and Ven Berda

¹⁰ Braua

¹¹ Brown and Hillegeist

¹² Gao

¹³ Cormier and et al.

¹⁴ Meilani Purwanti, Aceng Kurniawan

¹⁵ Path Analysis

¹⁶ Blanco

¹⁷ Earnings Quality

¹⁸ Non Current Accrual

¹⁹ Discretionary

²⁰ Disclosure level

